

به نظر من شیعه پژوهی از نظریه پردازی کلی گذر کرده است. از تبیین های برون شیعی فاصله می گیرد به درون تشیع می آید و از درون تشیع در قرون میانه به سمت قرون اولیه می رود.

آیا ماد لونگ هم نسبت به این رویکرد نو توجه داشته است؟

شاید یکی از تأثیراتی که این رویکردها بر ماد لونگ گذاشته اند این است که خود آقای ماد لونگ و شاگردانش به تدریج به این سمت گرایش پیدا کردند که به جای پیش آوردن یک طرح کلی، یعنی مسئله شیعه و معتزله و تمرکز بر میراث شیعه قرن سوم و چهارم به بعد، تا حدی به سراغ میراث قرن اول رفته اند.

به هر حال از نگاه من این رویکرد نو که شاگردان آقای ماد لونگ هم در پی آن رفته اند مبارک است و ما باید هم از آن استقبال کنیم و هم به کمک حوزه مطالعات شیعه پژوهی برویم و حتی آنها را در آغوش بگیریم و در محیط علمی خودمان از این ها استقبال کنیم.

از کارهای خود آقای ماد لونگ که با این رویکرد نوشته شده اند مثال بزنم: یک اثر مهم ایشان، کتاب جانشینی محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) است. می دانیم که رویکردهای گوناگون در باب مسئله امامت مطالعات فراوانی انجام داده اند. این در حالی است که آقای ماد لونگ در آثار خود تا پیش از کتاب جانشینی محمد، چندان مسئله امامت را برجسته نکرده اند. دلیلش چیست؟ دلیل این بود که امامت ماده نقض تئوری آقای ماد لونگ درباره رابطه میان شیعه و معتزله است. توضیح آن که این پرسش مطرح می شود که اگر شیعه امامیه متأثر از معتزله

بوده و سیطره فکری آن، امامیه را در قرن سوم و چهارم به خود جذب کرد و قالب داد، چرا امامیه بر بنیاد امامت به عنوان محور اصلی اندیشه خود ایستاد و با قدرت به مقاومت در برابر معتزله برخاست و ذره ای کوتاه نیامد؟ نه تنها کوتاه نیامد بلکه متکلمان امامی بغدادی ما که از دیدگاه ماد لونگ و شاگردانش کاملاً تحت تأثیر معتزله اند، نظریه امامت را به صورت کاملاً تند مطرح کردند؟ پس اگر منطق، منطق تحت تأثیر قرار گرفتن است باید در امامت هم کاملاً سپر بیندازند و همراهی کنند اما این همراهی رخ نداده است. اما آقای ماد لونگ در این دوره اخیر با طرح مسئله جانشینی محمد و تبیین آن در این کتاب بسیار مهم به گمانم یک نقطه عطف در حوزه مطالعات این مدرسه و رویکرد ایجاد کرد. البته این کتاب فقط درباره بحث امامت نیست چون در این کتاب ایشان نشان می دهد که مجموعه مدارک تاریخی نشان دهنده این است که تشیع از سقیفه آغاز شده و در سقیفه ادله شیعه بر حقانیت امیرالمومنین قوی تر از نظریه رقیب است. خوب این یک مطالعه موردی است و ممکن است کسی بگوید این طرح یک تحقیق است که محقق انجام داده است ولی به نظرم اینطور نیست چون اگر کسی معتقد باشد که اندیشه تشیع دارای یک پشتوانه تاریخی تا سقیفه است و نشان دهد که قرآن تاریخی بر وجود خلافت امیرالمومنین وجود دارد دیگر باید درباره نظریه

